

La tasca geogràfica de Pau Vila a Amèrica

per **MARC-AURELI VILA***

Palabras clave:

Colòmbia; geografia colombiana (siglo XX); geografia venezolana (siglo XX); Instituto Pedagógico Nacional, Caracas; Venezuela; Vila, Pau.

En Pau Vila passà a l'exili el mes de gener de 1939. Pocs mesos després arribà a terres americanes. Caldrà distingir entre la seva estada a Colòmbia (1939-1946) i la que féu posteriorment a Veneçuela.

I. L'ESTADA A COLÒMBIA

Fou el mes d'abril de 1939 quan Pau Vila retornà a Colòmbia; aquesta segona volta com exiliat polític. Trobà a l'arribar-hi ben viu, i entre molts altres records, el de la seva primera estada durant els anys 1915 a 1918. En ambdues etapes es residencià a Bogotà.

Pau Vila, per als amics colombians d'altres temps i principalment pels seus antics deixebles del Gimnasio Moderno, era un pedagog que havia col·laborat amb èxit, durant els anys de la Guerra Europea (1914-1918), a fer d'aquest centre d'ensenyament —i no precisament d'educació física!— una institució docent de primera categoria, fins esdevenir, amb el temps, la cèl·lula generadora de la Universitat de los Andes de Bogotà.

Els qui havien sapigut mantenir la flama permanent del Gimnasio Moderno — Agustín Nieto Caballero, Tomás Rueda Vargas, entre altres— el reberen cordialment i amb el decidit propòsit d'ajudar-lo. El president de la República, doctor Eduardo Santos, qui coneixia d'altres temps a Pau Vila, també li feu costat. Aquestes antigues i nobles coneixences veien en ell l'home dels nous corrents pedagògics, però estaven poc assabentats de la seva formació geogràfica i de la feina realitzada per Pau Vila en aquesta matèria. Al trobar-se de nou a Colòmbia, Pau Vila cregué que el seu camp d'acció, com també la seva obligació moral i científica, era preocupar-se de la geografia del país.

D'ençà la publicació, el 1901, de la *Nueva Geografía de Colombia* de F. J. Verga-

* Professor a la Universitat Central de Veneçuela, Caracas.

ra y Velasco, no s'havia editat al país cap tractat de cert pes que compendiés els aspectes geogràfics de Colòmbia. En quaranta anys llargs, havien succeït a Colòmbia moltes coses que, d'una o altra manera, es relacionaven amb la seva geografia. Cal recordar que tota obra de geografia, amb el pas del temps, es converteix, en bona part, en una obra d'història.

Durant els anys transcorreguts des de 1901 als de principis de la dècada del 40, un nombre considerable de treballs monogràfics, que tractaven de temes geogràfics o aspectes relacionats amb la geografia del país, havien estat publicats en revistes de notòria serietat científica com eren la *Revista de la Academia Colombiana de Ciencias* i el *Boletín de la Sociedad Geográfica de Colombia*. Colòmbia, en la seva història des dels anys pròxims a la independència fins ben entrat el segle XIX, comptà amb figures de tanta qualitat en el camp de la investigació de la naturalesa com foren José Celestino Mutis, un espanyol; Francisco José de Caldas, afusellat pels realistes peninsulars; Ricardo Lleras Codazzi i d'altres.

El material bibliogràfic a consultar no mancava. Amb aquest material, més la cartografia disponible i una visió conjunta del país, adquirida durant el període que trascorregué de 1915 a 1918, anys en els quals Pau Vila realitzà un nombre considerable d'excursions, sovint acompanyat pel mestre Miquel Fornaguera, permeté que emprengué la preparació d'una geografia del país, destinada principalment als estudiants. Tot just arribat a Bogotà, Pau Vila tornà a iniciar les excursions, per tal de reafirmar antics conceptes, modificar-ne d'altres i adquirir-ne de nous.

Durant els anys de la seva segona residència a Bogotà, Pau Vila estigué molt relacionat amb l'eminent geòleg valencià Josep Royo i Gómez i amb l'internacionalment conegut botànic català, Josep Cuatrecasas. Els estrets contactes amb Royo Gómez continuaren anys després, a Veneçuela. Científics colombians com l'enginyer Francisco Wiesner —l'excel·lent Pancho de tots els temps!— i historiadors de la categoria de Juan Manuel Arrubla li aportaren el seu concurs a la tasca que havia emprès. Tambè cal esmentar que Pau Vila pogué utilitzar interessants i positius treballs de geografia sectorial realitzats per militars. Les converses amb científics com el geòleg J. Alvarez Lleras i meteoròlegs com Julio Garavito li foren de gran utilitat.

L'exercici de la docència en matèries geogràfiques a la Escuela Normal Superior de Bogotà, li permeté mantenir-se actiu i en forma en el camp de l'ensenyament, que tant car era per a ell. Aportà a l'exercici de la càtedra noves idees i metodologia didàctica d'acord amb la seva experiència a Catalunya: preparà relacions bibliogràfiques que posà a disposició dels deixebles facilitant així llurs possibilitats de consulta de textos; els introduí a la lectura de mapes i, sobre tot, els posà en directe contacte amb la geografia mitjançant el treball de camp.

No sempre les innovacions introduïdes pel nostre geògraf, foren de fàcil acceptació i no, precisament, per la resistència dels alumnes. El professorat «tradicionalista» que no mancava, no veia amb massa bons ulls les innovacions que obligaven a «ampliar» el nombre d'hores dedicades a la feina per part dels docents. El director de l'Escola, el doctor Socarras, li feu sempre costat i així també els qui coneixien al Pau Vila dels anys 1915-1918, quan havia exercit la direcció del Gimnasio Moderno.

El primer treball de notable consistència que produí Pau Vila, a Colòmbia, fou el de *Regiones naturales de Colombia (un ensayo geográfico)* que aparegué publicat l'any 1944 a la revista bogotana *Colombia*, números 1-2, 3-4 i 5. Per aquest treball, foren molts els colombians que descobriren en la persona de Pau Vila el geògraf, quan anteriorment només veien en ell el mestre innovador.

Treballar en un tractat de geografia, de fàcil lectura i maneig per part dels estudiants, no era tasca planera en el Bogotà de la dècada del 40 i en l'ambient d'un cen-

tre docent oficial. La desconfiança, quan no la manifesta hostilitat sorgides de la propaganda realitzada per la parcialitat triomfant de les dues parts que intervingueren en la guerra peninsular, es feia present en tot moment. Calia treballar privadament, i és el que hagué de fer Pau Vila. Ell estava conveçut, i amb tota la raó, que mancava a Colòmbia una geografia nacional posada al dia, tant pel que feia a l'aspecte científic com a la metodologia didàctica. Calia fer una geografia que pogués ser posada a les mans dels estudiants de batxillerat i ensems que pogués despertar l'interès dels adults. De la materialització d'aquest esforç sorgí l'obra la *Nueva Geografía de Colombia* (Bogotà, 1945). És curiós que Pau Vila emprés el mateix títol que utilitzà Vergara y Velasco per la seva obra, l'any 1901.

La geografia de Colòmbia de Pau Vila forma un volum en setzè de 358 pàgines. Conté fotografies, gràfiques i un mapa annex del relleu del país. Aquesta obra fou impresa, recordem-ho, en temps de la guerra internacional de 1939 a 1945, quan escassejava el paper a les indústries gràfiques colombianes i a les d'arreu. L'impressor optà per un paper de poca qualitat i, per estalviar al màxim, no en deixà marges suficientment amples. Les fotografies són de format migrat i poc clares; per la qual cosa, documenten escassament el text. El redactat mereixia una millor presentació, car el contingut era molt positiu i innovador pel temps en el qual fou escrit.

Un dels recorreguts que feu Pau Vila per Colòmbia i que més l'impressionà, fou el que realitzà pel Departament del Cauca; territori en el qual es formen els rius Magdalena i Cauca que, no lluny del Carib, conflueixen. Hi anà per a veure els restes arqueològics de Tierra Adentro; o sigui, les grans pedres magníficament esculpides els segles VI i VII, que pertanyen a la denominada cultura indígena de San Agustín. Aquest contacte amb l'expressió artística i amb la manifestació intel·lectual de temps precolombins, sembrà en la consciència de Pau Vila l'afany de conèixer els antics antecedents dels pobles. Veurem, més endavant, com aquesta dèria, ben justificada, prengué forma tangible al residenciar-se a Venèçuela i, més tard, durant les seves visites periòdiques a Guatemala.

Diversos factors contribuïren a que Pau Vila es traslladés de Colòmbia a Venèçuela. De primer, l'oferta de treball que rebé de l'Instituto Pedagógico Nacional de Caracas; segonament, la possibilitat que li proporcionava aquest trasllat per a poder-se reunir amb la muller, que havia restat a Barcelona, donat que l'altitud de Bogotà (2.640 m sobre el nivell del mar) no li era gens adient, ans al contrari; i potser, també, pel desig de trobar-se a la vora dels familiars residents a la capital venegolana des de 1943 (amb anterioritat també havien residit a Bogotà).

Fora agosarat afirmar que Pau Vila assolí formar escola a Colòmbia. Sí que podem dir que determinades circumstàncies de l'ambient de la capital colombiana, no li foren prou propícies. Però allò que també és manifest és que molts anys després, i de nou resident Pau Vila a Catalunya, el govern colombià li reconegué les seves aportacions al desenvolupament cultural del país com a pedagog i com a geògraf, a l'atorgar-li l'alta condecoració de la Cruz de Boyacá.

II. L'ESTADA A VENEÇUELA

L'estada de set anys a Colòmbia i els treballs que hi realitzà, conjuntament amb l'exercici de la docència en la disciplina geogràfica, foren de molt profit per a Pau Vila, car pogué desenvolupar les seves activitats geogràfiques en ambients del tot diferents dels de Catalunya, adquirint, per tant, noves experiències i coneixements. De la geografia d'un país eminentment mediterrani i pirinenc, havia passat a la geografia

d'un país carib i andí. A Colòmbia estigué en contacte amb la complexa orografia andina, amb els immensos i depressionats *llanos* de les conques de l'Orinoc i de l'Amazones i amb els vessants i litorals del Pacífic i del Carib. Els geògrafs aprenen dels paisatges.

Quan Pau Vila arribà a Veneçuela, els aspectes essencials dels Andes ja no li foren estranys, ni tampoc els dels *llanos* ni, en certa mesura, tampoc els dels vessants i litorals del Carib i de l'Atlàntic. El que era nou per a ell, i com a geògraf, era el massís de Guaiana, que reposa sobre l'escut guaianès i cobreix la meitat de la superfície del país.

Arribà a Caracas contractat per un any i per a fer-se càrrec de la direcció i reorganització del Departamento de Ciencias Sociales (Geografia i Història) de l'Instituto Pedagógico Nacional. Any rera any, li fou renovat el contracte fins l'any 1961, quan als 80 anys d'edat sol·licità i li fou concedida la jubilació. Veneçuela tingué l'elegant gest d'assignar-li una pensió, car degut a que no havia complert els anys de docència fixats per a tenir dret a la jubilació, no li podien aplicar les normes que la regulaven. Per tal de fixar la quantia de la pensió que li fou assignada, hom tingué en compte que havia estat cridat per Veneçuela quan ja havia exercit la docència durant set anys a Colòmbia.

Les activitats de Pau Vila a Veneçuela, des del 1946 al 1978, any en el qual hi feu la darrera estada, les podem dividir en dues etapes: la de «temps complet», entre 1946 i 1961, i la de «temps convencional», entre aquest darrer any i el de 1978.

En efecte, a partir de 1961 Pau Vila solia viure bona part de l'any a Catalunya i l'altra part, la que correspon a l'hivern de casa nostra, a Veneçuela, on residia a la «quinta» Tramuntana de la barriada de l'Alta Florida de Caracas, al peu de la muntanya de L'Àvila, que tant ha atret a poetes i a pintors. En aquest ambient familiar caraqueny hi tenia el seu lloc de treball i a l'abast de la mà els llibres de les biblioteques reunides d'ell i el seu fill. Estant a Barcelona, l'any 1967, va morir la seva muller.

L'anar i venir de Catalunya a Veneçuela, entre 1961 i 1978, fou per l'octogenari i nonagenari Pau Vila, un constant tractament de rejuveniment. A ambdues terres, a ambdues pàtries, hi tenia feina a fer i excel·lents amics.

Veneçuela va iniciar el seu envol econòmic a partir de 1924, però aquest desenvolupament no prengué puixança fins la dècada del 40; i això motivat per l'expansió de l'explotació i exportació petrolera, en un país que l'any 1941 solament tenia una densitat de població de 4,2 habitants per quilòmetre quadrat.

D'abans del 1940, Veneçuela no pot presentar una llista massa llarga de noms d'investigadors en el camp de la geografia i de les ciències naturals. L'única geografia d'excel·lent qualitat, fou la que havia preparat, els anys 1839-1841, l'enginyer i pròcer de la independència el coronel italià Agustín Codazzi.

Sense tractar-se exactament d'una geografia i sí d'un conjunt d'observacions i conceptes geogràfics de la Veneçuela dels anys 1799-1800, hi havia l'obra del baró alemany Alexandre de Humboldt *Voyage aux régions équinoxiales du Nouveau Continent* (Paris, 1816). També s'ha d'esmentar al francès François Depons, autor, el 1804, de l'obra que amb el títol castellà de *Viaje a la parte oriental de Tierra Firme* es publicà a Caracas, el 1930.

No va ésser fins a principis del segle XX que uns botànics com el suís Henry Pitier, un naturalista com Alfredo Jahn o un climatòleg com Eduardo Röhl varen treballar en camps que, d'una o altra forma, tenien que veure amb la geografia del país. La recerca del petroli i del gas natural, comportà estudis aprofundits de la geologia del país. Aquests estudis no estigueren limitats als sectors potencialment petrolers,

també en comprengueren d'altres. La quantitat de treballs geològics que tracten de Veneçuela és molt considerable i de gran interès pels geògrafs.

L'ambient creat pels estudiosos esmentats i sens dubte per altres, més els treballs amb els quals es podia comptar a la dècada dels anys 40, fa que es puguin citar per la redacció que feren de textos o per la investigació realitzada, homes de la qualitat del coronel John Jones Parra, del botànic Tamayo o de l'economista i literat Pascual Venegas Filardo.

Pau Vila, des de la seva radicació a Veneçuela, es proposà dues finalitats que per a ell varen ésser les constans es trobés on es trobés: col·laborar en la formació geogràfica dels professors de segon ensenyament —amb aquesta finalitat fou cridat pel Ministeri d'Educació de Veneçuela— i el preparar una geografia del país. Va assolir ambdós objectius i àdhuc els sobrepassà en bona mesura. Els seus millors deixebles de l'Institut Pedagógico Nacional prosseguiren, seguint el seu exemple i esperonats per ell, fent tasca geogràfica, si bé algun d'ells es «desvià» atret per activitats de responsabilitat dintre l'alta administració del país. Deixebles d'ell han estat ministres, directors generals, ambaixadors i professors universitaris de categoria. Cap d'ells, emperò, no ha deixat mai de reconèixer que devia molt de la seva formació a Pau Vila.

Mentre a l'Institut Pedagógico Nacional es formaven professors de secundària amb una seriosa formació geogràfica, a la Universidad Central de Venezuela els estudis geogràfics hi penetraven a través de la Facultad de Economía i de la Facultad de Humanidades y Ciencias de la Educación. Vingué el moment en el qual s'imposà la necessitat de crear una Escuela de Geografía a la segona d'aquestes Facultats, amb professors formats a la mateixa Universitat i amb professors que havien fet llurs estudis a l'Institut Pedagógico Nacional i que, posteriorment, els havien complementat amb cursos d'especialització en matèries geogràfiques en Universitats de l'exterior. Actualment, aquesta Escuela de Geografía ha assolit un notable nivell científic i, d'un quant temps ençà, realitza una tasca molt seriosa.

A la Universidad de los Andes de Mérida es creà una segona Escuela de Geografía comptant també, amb professors que iniciaren llur formació geogràfica a l'Institut Pedagógico Nacional i amb els qui s'havien format a la Universidad Central de Venezuela. A cadascuna de les Escuelas de Geografía esmentades, el nom de Pau Vila gaudeix d'un gran respecte i àdhuc, afegiríem, de veneració.

El compromís contret per Pau Vila amb el Ministerio de Educación de Veneçuela i a sugerència d'ell, de preparar una geografia del país, el complí amb gran responsabilitat fins allà on li fou possible. L'obra havia de constar de tres parts, les quals podríem titular, d'acord amb la temàtica geogràfica més usual, de geografia física, de geografia humana i de geografia econòmica. Pau Vila es feu càrrec de la direcció de la comissió que havia de preparar l'obra. Els altres col·laboradors eren professors de geografia que s'havien format a l'I.P.N., per tant, antics deixebles seus.

L'original del primer volum —text, fotografies, gràfiques, etc.— fou entregat al Ministerio de Educación l'any 1954. El títol d'aquest extens treball era: *Geografía de Venezuela. I, El territorio nacional y su ambiente físico*. Circumstàncies polítiques que originaren canvis de ministres, feu que la impressió es retardés considerablement, no sortint de la impremta fins l'any 1960; sis anys d'espera i de desfici per en Pau Vila.

Finalment arribà a ésser editat en paper de qualitat i amb magnífica estampació. Els col·laboradors de Pau Vila en aquest primer volum foren, d'acord amb les paraules de presentació, Aura Marina Casanova, Rubén Carpio Castillo, Pedro M. Roa i Indalecio Cacique. Aquest primer volum meresqué que l'Institut Panamericano de

Geografía e Historia concedís, el 1961, a Pau Vila la medalla d'or «Wallace Walter Atwood».

Cinc anys més tard de la sortida del primer volum de la geografia, el 1965, sortia a la llum el segon volum de l'obra amb el títol de *Geografía de Venezuela. 2, El Paisaje natural y el paisaje humanizado*. La presentació tipogràfica era del tot igual a la del primer volum. La col·laboració d'aquesta segona part de l'obra estigué a cura de F. Brito Figueroa, A. L. Cárdenas y Rubén Carpio Castillo. Cada un d'ells es feu responsable de la redacció de determinats capítols i Pau Vila redactà els altres, ensems que coordinava el material aportat pels seus col·laboradors.

Quedava pendent el tercer volum que Pau Vila desitjava que es titulés *Geografía de Venezuela. 3, Las actividades humanas y sus posibilidades*; o sigui, el desenvolupament econòmic del país i el què es podia esperar d'aquest desenvolupament. No s'arribà a iniciar-se ni una part de l'obra; malgrat que Pau Vila n'estava molt desitjós i àdhuc, diríem, freturós. La manca de col·laboradors especialitzats en geografia econòmica fou un dels factors que incidiren negativament en els desitjos i esperances del nostre geògraf. Emperò s'ha de tenir en compte dos altres aspectes: Pau Vila, portat pel seu gran afecte a l'I.P.N., desitjava que els qui integressin la comissió redactora fossin, exclusivament, antics deixebles seus; ensems que es trobava amb la seriosa dificultat d'haver de dirigir l'obra per tongades, donat que la major part de l'any la passava a Catalunya.

El 1969, el Ministerio de Educación tingué el bon encert d'editar, a gran format, les *Visiones geohistóricas de Venezuela* de Pau Vila. Aquesta publicació oficial reuneix un total de 23 treballs monogràfics i assaigs de l'esmentada temàtica i d'una qualitat remarcable. Es tractava de treballs que Pau Vila havia publicat ací i allà, la qual cosa dificultava llur consulta; encara més, si tenim en compte que un bon nombre d'aquests treballs havia sortit en revistes de vida efímera.

Un dels treballs, el titulat *La destrucción de Nueva Cádiz ¿terremoto o huracán?* permeté que deixés de tenir vigència la creença, mal fonamentada, que el poble de Nueva Cádiz, fundat el 1519 —el 1528 rebé el nom oficial de «Nueva Ciudad de Cádiz»— a l'illa de Cubagua, havia desaparegut destruït per un terratrèmol. Pau Vila demostrà a plenitud, que la desaparició d'aquest centre habitat dels temps de la conquesta, es degué als efectes d'un cicló antillà o huracà que l'any 1542 descendí força més al sud del que és normal. Afegirem que a l'any 1933, una cua de cicló causà danys materials i víctimes a la illa de Margarita i a la península de Paria; o sigui que també tingué d'atacar a la illa intermèdia de Cubagua que estava deshabitada del tot. Cubagua és una illa molt àrida, que no compta amb aigua potable.

Quan a l'any 1542 el cicló destruï Nueva Cádiz, hi residien poques persones, car la pesca de la perla, pesca que motivà la instal·lació del poblat, quasi havia deixat d'efectuar-se per l'esgotament dels bancs d'ostres perlíferes. Allò més apassionant pel que es refereix a Nueva Cádiz és que s'havia perdut el record de la seva exacta situació a les costes de Cubagua. Pau Vila sabé trobar les ruïnes que es confonien amb el sòl; i pogué fixar, exactament, llur situació. Més tard, un altre català, l'arqueòleg Josep M.ª Cruixent i per encàrrec oficial, realitzà les excavacions pertinents amb resultats molt positius. Ara, es pot visitar l'escaquer format pel que resta dels antics murs.

Dues figures, ambdues catalanes, tenen un lloc merescut a la història de Venezuela. Aquestes dues personalitats atragueren intensament l'atenció de Pau Vila: el primer Joan Orpí, que Pau Vila estudià quan ja havia complert els 83 anys, i el segon, Marià Martí, l'estudi del qual va iniciar després d'haver complert els 94 anys.

Joan Orpí, fill de Piera (Anoia) va fundar, el 1638, la «Nueva Barcelona» amb la

voluntat de fer-ne la capital de la Nova Catalunya; emperò a la Cort no autoritzaren aquesta darrera denominació. Avui, la Barcelona tropical és la capital de l'Estado Anzoátegui de Venèçuela. Pau Vila estudià a fons les anades i vingudes d'Orpí per les terres veneçolanes i la seva vida abans d'arribar a aquestes terres. El geògraf-historiador s'hagué d'enfrontar amb la manca d'informació prou documentada, per a refer suficientment la vida i miracles de Joan Orpí. Emperò els coneixements que tenia de la Catalunya dels segles XVI i XVII i els que havia adquirit de Venèçuela, li permeteren utilitzar-los per tal d'omplena els buits, tenint en compte les realitats dels paisatges i els aconteixements històrics de l'època. La interpretació geohistòrica el dugué a proporcionar un tast poètic a més d'un passatge de la seva obra. De primer, el llibre fou publicat en català i a Barcelona el 1967 per Edicions Ariel; més tard, el mateix Pau Vila en feu la traducció al castellà bo i corregint alguns punts i ampliant-ne el text amb nous materials que havia pogut trobar. L'edició castellana fou editada per la Dirección de Cultura de la Universidad Central de Venezuela, el 1975.

L'altre personatge català que s'integrà a la història veneçolana, el bisbe Marià Martí, fou treballat per Pau Vila quasi contra rellotge, el rellotge de la seva vida. El bisbe Martí va néixer a Bràfim (Alt Camp) el 1721 i morí a Caracas el 1799. En el seu extens treball, Pau Vila utilitzà la relació de les visites pastorals d'aquest prelat per terres de Venèçuela; visites de fet ininterrompudes durant 11 anys. Treballà a fons les dades de població contingudes en les narracions, les referències a les activitats agràries, les distàncies entre els centres poblats i, consegüentment, els itineraris recorreguts pel bisbe, etc. Un treball meticulós que requerí temps i esforç continuat i fatigós, principalment a causa de la capacitat visual de Pau Vila, que declinava ràpidament. L'obra s'edità en dos volums. En el primer figura el pròleg de l'enginyer, poeta i antic deixeble de Pau Vila a l'I.P.N., Carlos Augusto León, persona d'unes qualitats humanes difícils de trobar. Tan bon punt el primer volum sortí de la impremta de la Universidad Central de Venezuela, la neta de Pau Vila, Elisenda, es traslladà de Caracas a Barcelona i arribà a temps per posar-lo a les mans del seu avi; Pau Vila moria el dia següent. El segon volum ha sortit aquest mateix any.

L'obra de Pau Vila que acabem d'esmentar fou un intent, del tot reeixit, d'interpretació socioeconòmica de les xifres i anotacions d'un material de finals del segle XVIII. És possible que hi hagi qui, en un futur, rectifiqui percentatges; però els conceptes i les conclusions a que arribà Pau Vila creiem que seran sempre vàlids.

Durant la seva permanència a Caracas i des de la creació de la Sección de Geografía de la Asociación Venezolana para el Avance de la Ciencia (ASOVAC), Pau Vila hi estigué present en una o altra forma; especialment quan tenien lloc les reunions anuals en les quals es presentaven i eren discutides les ponències científiques. La revista de l'ASOVAC rebé, més d'una vegada, l'aportació de Pau Vila.

Dos dels grans goigs de Pau Vila, durant la seva vida veneçolana, foren el rebre, de la Universidad Central de Venezuela, el títol de Professor Honorari de la Facultad de Humanidades y Ciencias de la Educación; i quan, desitjós de prendre part a la Conferència del Mar, reunida a Caracas el 1974, rebé, estant a Barcelona, la invitació del Govern veneçolà per tal que hi assistís com un dels delegats de Venèçuela. Pau Vila s'interessà amb entusiasme en el desenvolupament de la Conferència, no mancant a les sessions, especialment a les plenàries. Al finalitzar l'encontre internacional, redactà unes notes exposant el seu criteri; un criteri exclusivament basat en la geografia física i del tot allunyat de les consideracions històriques, polítiques i jurídiques.

El Govern veneçolà el delegà el 1955, per representar-lo a la Sexta Assamblea del Instituto Panamericano de Geografía e Historia, celebrada a Mèxic. En aquesta reu-

nió científica presentà una ponència escrita a corre-cuita, car l'havien avisat amb molt poca antelació. Aquesta ponència recollia aspectes del procés dels estudis geogràfics a Veneçuela.

Als congressos de geografia de la Unió Geogràfica Internacional de Washington (1952), Rio de Janeiro (1956) i Estocolmo (1969) si bé no hi assistí, hi trameté mocions o ponències.

Al llarg d'aquestes notes s'han esmentat les activitats de Pau Vila a Colòmbia i Veneçuela i s'ha assenyalat l'interès que els testimonis arqueològics despertaren al nostre geògraf. Aquest interès que s'havia desvetllat a Colòmbia, prosseguí a Veneçuela i l'abassegà del tot a Guatemala on feu repetides estades en el seu anar i venir de Catalunya a Veneçuela amb l'objecte de disfrutar de l'hospitalitat d'uns nebots seus. Durant aquestes repetides estades a terres guatemalteques, s'apassionà per la cultura maia. Un punt agosarat, l'agosarament l'empenyé durant la seva vida, car d'altre manera no hagués realitzat la tasca que realitzà a gust, intentar establir els itineraris dels conquistadors i bastir teories referent al poblament maia. Les notes no arribaren a convertir-se en escrits formals. El catastròfic terratrèmol de l'any 1976, arraconà la cultura maia en l'interès de Pau Vila, al preocupar-se, sobre el terreny, dels afectes del desastre i els antecedents sismològics del país centroamericà, i, com és lògic, del conjunt de l'Amèrica Central i en general, dels àmbits del Carib.

Veneçuela, entre altres homenatges i distincions, volgué honorar a Pau Vila als seus noranta anys, atorgant-li l'ordre d'Andrés Bello en la seva més alta categoria. La imposició la realitzà el President de la República, doctor Rafael Caldera, al Palaciu de Miraflores. Potser és encara més coprenedor però no més sorprenent, el que les noves generacions de geògrafs veneçolans el tinguin constantment present, cosa que feren evident quan, al morir Pau Vila a Barcelona, li dedicaren articles en publicacions diverses; entre altres citarem Rubén Carpio Castillo, Pedro Cunill Grau, Isabelia Sequera de Segnini, Antonio Luís Cárdenas, Carlos Augusto León, Orlando Venturini, Felipe Bezara, Ramón A. Tovar i Pascual Venegas Filardo.

El 29 de juny de 1982 es concedirà, per primera vegada, el «Premio Pablo Vila», creat per la Facultad de Humanidades de la Universitat Central de Venezuela l'any 1981, amb motiu del centenari del naixement de Pau Vila. Per a obtar a aquest premi, que està previst es convocarà cada dos anys, s'ha d'ésser un geògraf veneçolà i tractar un tema referent a la geografia de Veneçuela.

A la *Miscel·lània Pau Vila*, editada per la Soc. Cat. de Geografia (vegi's cita a la pàg. 20), filial de l'Institut d'Estudis Catalans, hi figura una *Bibliografia de Pau Vila*, curiosament preparada per Montserrat Galera i Monegal. Arriba fins a 1974. Hom podria afegir-hi les tres següents referències, pel que fa a les obres editades, posteriorment a l'esmentat any, a Veneçuela:

Gestas de Joan Orpí en su fundación de Barcelona y defensa de Oriente. Prólogo de Carlos Augusto León. Dirección de Cultura. Universidad Central de Venezuela. Caracas, 1975; 501 págs.

El obispo Martí. Vol. I. Dirección de Cultura. Universidad Central de Venezuela. Caracas, 1980; 346 págs.

El obispo Martí. Vol. II. Dirección de Cultura. Universidad Central de Venezuela. Caracas, 1981; 428 págs.

Resumen: La Labor geogràfica de Pau Vila en América

En su segunda estancia en Bogotá, entre 1939 y 1946 —la primera fue entre 1915 y 1918—, Pau Vila se encargó de unas clases de geografía en la Normal Superior de la capital. Aparte de

trabajos diversos, publicó las *Regiones naturales de Colombia (un ensayo geográfico)*, en 1944, y la *Nueva Geografía de Colombia*, en 1945. Estas obras lo consagraron, en Colombia, como geógrafo. Su tarea no fue fácil, dado que se trataba de un exiliado político, pero encontró el apoyo de sus antiguos amigos y discípulos del Gimnasio Moderno de Bogotá y, en particular, la del Presidente de la República, Eduardo Santos.

En 1946 se trasladó a Venezuela, llamado por el Instituto Pedagógico Nacional de Caracas. En este Instituto dirigió el Departamento de Ciencias Sociales hasta su jubilación en 1961, a los 80 años. Retornó a Catalunya sin dejar, empero, de regresar todos los años a Venezuela durante el invierno, hasta el año 1978. En Venezuela contribuyó a formar un grupo de geógrafos de calidad, al mismo tiempo que trabajaba, con la colaboración de profesores que fueron sus alumnos y por encargo del Ministerio de Educación, en una monumental *Geografía de Venezuela* de la que se publicaron los volúmenes que se refieren a la geografía física y a la geografía humana; quedó pendiente el de la geografía económica. El mismo Ministerio le editó *Visiones geohistóricas de Venezuela*, en 1969; se trata de un acopio de 23 trabajos entre los que descuellan *La destrucción de Nueva Cádiz ¿terremoto o huracán?*; Pau Vila descubrió las ruinas de Nueva Cádiz en la isla de Cubagua.

Posteriormente publicó, primero en catalán y luego en castellano, su obra sobre el fundador de la nueva Barcelona, Joan Orpí. Al término de su vida y en dos volúmenes, editó *El obispo Martí*, un análisis socioeconómico de las visitas pastorales de este prelado. En sus repetidas estancias en Guatemala, se preocupó de la cultura maya y del catastrófico seísmo de 1967.

Resumé: Labour géographique de Pau Vila en Amérique

Lors de son deuxième séjour à Bogotá, entre 1935 et 1946 (le premier aura lieu entre 1915 et 1918), Pau Vila se charge de donner des cours de géographie à l'École Normale de la capitale.

Différents travaux mis à part, il publie en 1944 «Les Régions Naturelles de Colombie» (Essai géographique) et en 1945 «La Nouvelle Géographie de Colombie». Pays qui le consacre géographe.

En tant qu'exilé politique, sa tâche n'est pas facile; il trouve cependant l'appui de ses amis et disciples du «Gimnasio Moderno de Bogotá», et très particulièrement celui du Président de la République, Mr. Eduardo SANTOS.

Réclamé par l'Institut Pédagogique de Caracas, il part pour la Vénézuéla en 1946, prenant à sa charge le Département des Sciences Sociales jusqu'à sa retraite en 1961, à l'âge de 80 ans.

Il revient en Catalogne; cependant, jusqu'en 1978, il retournera tous les ans passer les mois d'hiver au Vénézuéla.

Dans ce pays, il contribue à la formation d'un groupe de géographes d'élite, tout en rédigeant, sur la demande du Ministère de l'Éducation, aidé par un groupe de Professeurs, anciens élèves, une monumentale «Géographie du Vénézuéla» de laquelle on publiera les volumes concernant la Géographie physique et la Géographie humaine; resta sans publication le concernant à la Géographie économique. Ce même Ministère édite, en 1969, les «Visions Géohistoriques du Vénézuéla».

Il s'agit d'un rassemblement de 23 documents parmi lesquels se distingue «La destruction de Nueva Cádiz, tremblement de terre ou ouragan?».

Pau Vila découvre les ruines de Nueva Cádiz dans l'île de Cubagua.

D'abord en catalan, puis en espagnol, il publie par la suite son oeuvre dédiée au fondateur de la Nouvelle Barcelone; Joan Orpí.

Vers la fin de sa vie il publie deux volumes sur l'«Obispo Martí», analyse socio-économique des visites pastorales du prélat.

Lors de ses nombreux séjours au Guatemala, il s'intéresse à la culture Maya ainsi qu'au terrible seísmo de 1967.

Summary: The geographical work of Pau Vila in America

During his second stay in Bogota, between 1939 and 1946 -the first stay was between 1915 and 1918-, Pau Vila took charge of some geography classes in the Normal Superior of the capital city. Besides various other works, he published the *Natural Regions of Columbia (a geographical essay)*, in 1944 and the *New Geography of Columbiu*, in 1945. These works established him as a geographer in Columbia. His task was not easy considering that he was a political exile, but he was given support by his old friends and pupils from the Gimnasio Moderno of Bogota, and above all by the President of the Republic, Eduardo Santos.

In 1946 he moved to Venezuela, at the request of the National Pedagogical Institute of Caracas. In this Institute he directed the Department of Social Sciences until he retired in 1961, at the age of 80. He returned to Catalonia but never failed to return to Venezuela every winter until 1978. In Venezuela he took part in forming a group of first class geographers, as well as working together with the professors who had been his pupils - on the request of the Ministry of Education - on a monumental *Geography of Venezuela* of which the volumes referring to the economical geography were published. This same Ministry edited his *Geohistorical Visions of Venezuela*, in 1969; this is a collection of 23 works amongst which *The Destruction of Nueva Cadiz - by earthquake or hurricane?* is outstanding; in this, Pau Vila discovered the ruins of Nueva Cadiz in the isle of Cubagua.

Afterwards he published, first in Catalan and then in Castilian language, his book on the founder of the new Barcelona, Joan Orpi. At the end of his life he edited *El Obispo Martí* - in two volumes- this being a socio-economical analysis of the prelate's pastoral visits. During his repeated stays in Guatemala he took great interest in the Maya culture and the catastrophic earthquake of 1967.